מפניני הפרשה - מאמר

"יצאו ניצבים"

העניין המרכזי בפרשת קרח הוא המחלוקת הקשה והנוראית, בה יצאו קורח ועדתו נגד המנהיגים היותר קדושים והיותר מסורים שקמו לעם ישראל לדורותיהם בכלל, בצאתם מארץ מצרים בפרט, כך מספרת התורה בפרק טז' א': **ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן**".

סמוך לעונש שיושת על קורח ודתן ואבירם בפסוק כד' מצווה הקב"ה את משה לומר לכל העדה להתרחק ממשכן קורח דתן ואבירם: "**דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם**". משה עושה כדבר ה': "**ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל: וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם**". אכן העדה עושה כדבר משה, אולם דתן ואבירם בגאווה יוצאים ניצבים אל פתח האוהל: "**ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם**".

ננסה לדמיין ולשוות לנגד עינינו את המחזה - כל ישראל ראו כיצד משה רבינו ע"ה בשליחותו של הקב"ה הנחית את עשרת המכות על המצרים במצרים, בקע את הים והוריד את המן, דבר אחד מדבריו אחור לא שב ריקם - ועתה עומד הוא ומזהיר, שסוף מר יהיה למורדים, למסיתים נגד ה' ומשיחו. מזהיר את כל העדה להתרחק ממשכן קורח, דתן ואבירם "**פן תספו בכל חטאתם**", וכולם כאחד מתרחקים, נסוגים.

ודתן ואבירם, נשיהם ובניהם וטפם, יכלו גם הם להינצל. באמירת מילה אחת: "**סליחה**". או באמירת מילה אחת: "**טעינו**".

אבל הם – "**יצאו ניצבים. בקומה זקופה, לחרף ולגדף**". עוד רגע ויאבדו, משני העולמות, הלא גם מן העולם הבא נכרתו לנצח! אבל רשעים, גם על פיתחו של גיהנם אינם חוזרים! – איך אפשר להבין את התנהגותם?

כשכבש יהושע את יריחו, אסר לבנותה. והכריז: "**ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת יריחו, בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה**". (יהושע פרק ו' כו') והנה קם חיאל בית האלי, חברו של אחאב, ובנה את העיר. בהתחילו לבנותה מת אבירם בנו בכורו.

המשיך לבנותה ומתו כל בניו בזה אחר זה, עד שקבר את שגוב, צעיר בניו, בהציבו את דלתות החומה, כמובא במלכים א' טז' – "**בימיו בנה חִיאֵל בית האלי את יריחה, באבירם בכרו יסדה, וּבִשְׁגוּב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון**" - איזו קשיות עורף!!!

קשיות עורף, עד היכן? ידוע מה שאמרו שאף על פיתחה של גיהנם אינם חוזרים – על איזה פתח הכניסה? הבה נעיין בגמרא במסכת סנהדרין קיג. פסוק הביאו: "**ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, כי אישם לא תכבה ותולעתם לא תמות, והיו לדיראון לכל בשר**" - 'שפשעו' לא נאמר, אלא "הפושעים", שפושעים והולכים לעולם. פסוק זה נאמר לעתיד לבוא, על רשעים שניידונים בגיהנם לדורי דורות, "שאול כלה והם אינם כלים" – ועומדים הם ברשעם!

בואו ונראה שם בגמרא מובא שרבה בר בר חנה ראה את בלועי קורח נידונים בגיהנם, ושמעם קוראים: "**משה אמת ותורתו אמת והן בדאין**". והקשה הרבי מרוז'ן זצ"ל: ראוי היה לומר: "ואנו בדאין", שהרי הם המצהירים!

בין אדם לחבירו

יש מצבים בהם התועלת גדולה יותר כשהתוכחה תיעשה ע"י אדם אחר, כגון ידיד קרוב או רב. לכאורה מותר לאדם שהיה עד לעבירה לפנות לידיד או לרב, לספר לו על כך ולבקשו לטפל בעניין.

אולם, אסור לרב לפעול עפ"י השמועה, מפני שאסור לאדם להוכיח את זולתו אלא אם כן היה הוא עצמו עד לעבירה. לכן, על אותו עד למצוא את הדרך היעילה להוכיח בעצמו את החוטא או לפנות אל הרב ולבקשו לבדוק אישית את העניין או לדבר בעדינות עם עובר העבירה מבלי להטיח בו האשמות.

שואל ומשיב

לקראת היציאה לחופשת הקיץ ופתיחת עונת הטיולים והנופשים

שאלה: האם מותר ליהודי להיכנס או לבקר בכנסיה נוצרית?

תשובה: במסכת עבודה זרה דף יז. מובא – שלא רק להיכנס אסור לבית עבודה זרה, אלא אסור אפילו להתקרב לפתח הבית של עבודה זרה, שנאמר: "**אל תקרב אל פתח ביתה**". וכן כתבו התוספות שם.

הרמב"ם בפירוש המשנה שם כתב, שכל עיר השייכת לאומה מן אומות העולם עובדי עבודה זרה, ויש להם בתוכה בית תפילה, שהוא בית עבודה זרה, מעיקר הדין היה צריך לאסור לדור באותה עיר, אבל בעוונותינו אנו אנוסים בעל כורחנו לשכון בארצותם של עובדי עבודה זרה, ונתקיים בנו בגלותנו, ועבדתם שם אלוקים מעשה ידי אדם עץ ואבן, ואם העיר כולה דינה כן שאסור לדור בתוכה, קל וחומר לבית עבודה זרה עצמו, שאסור לנו כמעט אפילו לראותו, ומכל שכן שאסור לנו בוודאי להיכנס לתוכו.

ברמב"ם בסוף פרק יא' מהלכות מאכלות אסורות, מובא שהנוצרים עובדי עבודה זרה הם, וממילא דין כניסתם כבית עבודה זרה ממש, ולכן ברור מאוד שאסור לבקר בכנסיית הנוצרים.

גם מרן החיד"א כתב בספר "שיורי ברכה" לאסור כניסה לכנסיות של נוצרים, וכן פסק רבי חיים פלאג'י בשו"ת "חיים ביד", שברור מהתלמוד והפוסקים שאיסור חמור להיכנס בבית תפילתם, והביא דברי להקת הפוסקים שהחמירו באיסור זה מאד.

גם בספר "שבילי דוד" פסק שאיסור כניסה לכנסייה של נוצרים הוא איסור תורה ומשום כך אין להתירו, אפילו במקום שיש חשש איבה, פן ישנאו אותנו הגויים על כך, וכן כתב רבי אליעזר דייטש, וכן פסק הרב עובדיה דאיה בשו"ת "ישכיל עבדי".

סיכום: אסור בהחלט ליהודי לבקר בכנסיות נוצריות. מדריכי תיירות צריכים להישמר מאוד לא להיכשל ולא להכשיל יהודים להובילם אל כנסיות הנוצרים, שיש בזה משום: "לפני עור לא תיתן מכשול". לשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. (עפ"י שו"ת יחווה דעת ד'- מה')

מפניני הפרשה - רעיון

בני קורח לא מתו

אמונת ה' ומעשה המצוות הם כתאומים שהולכים יחד ולא נפרדים. אי אפשר למעשה המצוות בלי אמונה בה' וכמו ששנינו במסכת ברכות יג. "**למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע? כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך עול מצוות**" - תחילה צריך מצווה, ואחר כך מצוה. אבל מאידך, גם אמונה בלי מצוות לאו שמה אמונה – "**כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא**" – וכשם שאי אפשר לאש להתקיים בלי שתאחזו בפתילה השואבת שמן או כל חומר בעירה אחר, כך: "**הלא כה דברי כאש נאום ה'**" (ירמיהו כג' כט') ואי אפשר לאמונה ערטילאית שתתקיים, בלי שתיאחז במעשים גשמיים של המצוות, הוא שכתוב: "**מימינו אשדת למו**" (דברים לג' א').

התבלת והציצית מרמזות על - אמונת ה' ומעשה המצוות. על התבלת נאמר במנחות מג: "היה רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים ים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, שנאמר: ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, וכתיב: כמראה אבן ספיר דמות כסא" ומפרש רש"י: מכח התכלת מזכיר היושב על כסא, הרי האמונה בה'. ועל הציצית נאמר: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'.

נראה שזו הייתה מחלוקתו של קורח, קורח טען – אין צורך במצוות מעשיות, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'. וכתב רש"י: "**לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ' ב') כל העדה שמעו!**" – כלומר את "אנוכי ה'" ו"לא יהיה", כל ישראל שמעו, והמצוות שלא שמענו כולנו – איננו מאמינים שה' ציוה, אלא אתה משה בדית אותם מליבך. "**ובני קורח לא מתו**" – וטענה הבל זו חוזרת ונשמעת בכל דור: העיקר האמונה בלב ולא צריך את המצוות.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ישראל יעקב בן נפתלי הלוי פורמנסקי ז"ל

הרב מאיר בן שלמה ליברמן ז"ל מרדכי בן שמחה הכהן (סקלי) ז"ל

משה ג'אן בן עליזה ע"ה

דוד בן מסעודה הכהן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מזל בת משה תפילין ז"ל

ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה

מזל בת טובה ומשיה חנימוב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ג'לברט מרים בת רחל לאה ע"ה

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

מימה בת איזה פרץ ז"ל

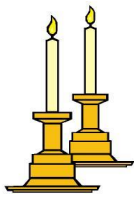
בס"ד כז' לחודש סיוון ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 37
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת קורח
שבת מברכין
מפטירים

"ויאמר שמואל אל העם"
(שמואל א' יא' יד')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: 19:28
יציאת השבת: 20:27
זמן רבנו תם: 20:59

סדר "פסוקי דזמרה" למאחר לתפילה מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

רב עמרם גאון

לגבי מידת החשיבות של אמירת פסוקי דזמרה סמוך לתפילה בציבור, כתבו הגאונים שאדם המאחר לתפילה ויכול להספיד תפילה בציבור אם יאמר "פסוקי דזמרה" כסדר, עליו לדלג על חלק מפרקי פסוקי דזמרה, כדי להספיק להגיע לתפילת שמונה עשרה עם הציבור, אך, לא ידלג על הפרקים החשובים הנ"ל. להלן מה שכתב בסדר רב עמרם גאון סדר שני וחמישי, סימן קב'

"שאילו מקמי רב נטרונאי גאון ז"ל: הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללין ועדיין לא קרא פסוקי דזמרא, מהו שיעסוק עם הציבור בעסק שמצאם, כגון שמצאם בתחילת עסק פריסת שמע, ואחר שיסיים תפלתו יחזור ויזמר פסוקי דזמרא? וחשיב כך: כשתקנו חכמים כך תקנו לומר פסוקי דזמרא ואחר כך להתפלל, דדרש רבי שמלאי: 'לעולם יסדיר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל'. ואם ראה צבור מתפללין, ואין מעכבין, כך שמענו ממר רב משה גאון ז"ל ששמע מרבותינו, שמברך מלך מהולל בתושבחות ואומר פרשה ראשונה ('תהילה לדוד') ומדלג ואומר 'הללו אל בקדשו' וחותם, וממחר ומתפלל עם הצבור".

רא"ש

מדברי הרא"ש על מסכת ברכות פרק ה' סימן ו' עולה, שבדי לומר קריאת שמע ולהתפלל עם הציבור עדיף אפילו לדלג על כל "פסוקי דזמרה".

פסיקה להלכה בשו"ע

דברי רב עמרם גאון ודברי הרא"ש נפסקו להלכה בשו"ע סימן נב' סעיף א' כשתי דרגות דילוגים בהתאם לזמן האיחור: **"אם בא לבית הכנסת ומצא צבור בסוף פסוקי דזמרה, אומר 'ברוך שאמר' עד 'מהולל בתשבחות', ואחר כך 'תהלה לדוד' עד 'מעתה ועד עולם הללויה', ואחר כך 'הללו את ה' מן השמים' עד 'לבני ישראל עם קרובו הללויה' ואח"כ 'הללו אל בקדשו' עד 'כל הנשמה תהלל יה'...ואח"כ ישתבח, ואחר כך יוצר וקריאת שמע וברכותיה, ויתפלל עם הצבור. ואם אין שהות כל כך, ידלג גם מזמור 'הללו את ה' מן השמים'. הגה: אם עוד אין שהות, לא יאמר רק: ברוך שאמר, ותהלה לדוד וישתבח. ואם כבר התחילו הצבור יוצר, ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג, יקרא קריאת שמע וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם, ואחר כך יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם..."**

משנה ברורה

אומנם בשעת הצורך על המאחר לתפילה לדלג על חלק מ"פסוקי דזמרה", כפי שמפורט לעיל. אולם הרמ"א בהגה מדגיש: **"ומכל מקום יאמר כל הברכות שמחויב לברך בבוקר"**. וב 'משנה ברורה' בס"ק ב' מפרט עפ"י החיי אדם על אלו ברכות אין לדלג כלל ואת הסיבה לכך. **"...ועיין בחיי אדם שכתב, דאם נתאחר לבוא יראה על כל פנים לומר קודם שיתחיל להתפלל ברכת 'על נטילת ידיים' ו'אלקי נשמה' וברכת התורה. דאם לא הכי, דעת הפרי חדש ב'אלקי נשמה' שלא יאמר אחר התפילה כי יצא בברכת 'מחיה המתים'...ובברכת התורה יש דיעות בזה בסימן מז' סעיף ח' אם לא למד מיד אחר התפילה, עי"ש. ונטילת ידים לא ניתקן רק קודם התפילה".**

מדברי מרן בשו"ע עולה שבשעת הדחק, עדיף אפילו לדלג על כל 'פסוקי דזמרה' כדי להתפלל עם הציבור. ושבמקרה כזה יאמר את 'ברוך שאמר' ו'ישתבח' אחרי התפילה בלי ברכה.

משנה ברורה

אבל ב"משנה ברורה" בס"ק ו' הביא מדברי הפוסקים שכתבו שעל האדם להשתדל מאד שלא להפסיד את הברכות המיוחדות של 'פסוקי דזמרה'.

"...ובתשובת משכנות יעקב האריך בזה והוכיח, דברכת ברוך שאמר וישתבח תקנה קדומה היא מימי התנאים, ועל כן מוטב להתפלל ביחידי משידלג לגמרי ברכת ברוך שאמר וישתבח. אך אם לא יצטרך לדלג לגמרי שיוכל לאמר ברוך שאמר ואשרי וישתבח בעת שהחזן מאריך המלות מיוצר והלאה - לכולי עלמא יעשה כן, דעיקר קפידא הוא שיתפלל תפילת שמונה עשרה עם הצבור בלחש, אך פשוט דכל זה הוא בתנאי דעל ידי זה לא יחסר מצות קריאת שמע כדין המבואר לקמן בסימן סא..."

כמו כן, כתב בס"ק ז' שהדילוג מותר רק אם יספיק להגיע לשמונה עשרה בזמן, אך אם ממילא מאחר – לא ידלג כלל.

נקודה נוספת שמבוארת בשולחן ערוך וברמ"א (שם), היא שישנה עדיפות למזמורי תהלים שלמים על פני אמירת פסוקים מלוקטים, ולכן יש עדיפות לפרקי הללויה, לחלק הראשון של 'הודו' (עד 'והוא רחום') ולחלק הראשון של 'ויברך דוד' (עד 'לשם תפארתך'), שהם פסוקים לפי הסדר במקרא, על פני קטעים של פסוקים מלוקטים, כגון החלק האחרון של 'הודו' ו'יהי כבוד'.

'פסקי תשובות'

בספר פסקי תשובות סימן נב' אות ב' סיכם, את סדר העדיפויות בדילוג 'פסוקי דזמרה' למאחר: א. הללו אל בקדשו. ב. הללו את ה' מן השמים. ג. יאמר מאשרי עד כל הנשמה תהלל יה. ד. מזמור לתודה. ה. יוסיף ויברך דוד עד לשם תפארתך. ו. ויושע וכו' אז ישיר וכו'. ז. פסוקי הודו ו 'יהי כבוד'. ח. מזמור שיר חנוכת וכו' ה' מלך ולמנצח בנגינות. ט. ברכות השחר. י. עקידה וקרבנות. ובשבת ויום טוב אם משער שיהיה בידו שהות לבד אמירת ברוך שאמר אשרי וישתבח יוסיף לפי הסדר דלהלן:

א. נשמת כל חי. ב. שאר פסוקי דזמרה לפי הסדר לעיל. ויש אומרים שפסוקי דזמרה קודמים לנשמת - תדיר ואינו תדיר קודם. ג. למנצח השמים מספרים, לדוד בשנותו, תפילה למשה, ויש אומרים שהלל הגדול (מזמור לקלו) ומזמור שיר ליום השבת קודם. ד. שאר מזמורים ושיר המעלות שמוסיפים (לנוסח ספרד). ה. עקידה וקרבנות...אם דילג בתפילתו וכשהגיע לישתבח רואה שיש באפשרותו להוסיף עוד מזמורים, רשאי להוסיף מזמורי פסוקי דזמרה, והגם שנמצא אינו אומרם לפי הסדר, ואף בין ישתבח לקדיש רשאי בכך.

פינת העורך

מהמשנה במסכת אבות הקובעת שמחלוקת שלא לשם שמים - **"זו מחלוקת קרח וכל עדתו"** – עולה מסר עצום ואקטואלי - גם בינם לבין עצמם היו מחולקים. לכל אחד מהם הייתה כוונה ונגיעה אחרת, ולא היו מאוחדים אלא בדבר אחד: לחלוק על משה, לכן אמנם הייתה מחלוקתם שלא לשם שמים...

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו היקרים משה ואסנת ניאזוב הי"ו לרגל הולדת נכדתם מעיין קדם ה"יו

ברכת מזל טוב להורים היקרים מאיר ושירן ממן הי"ו יהי רצון שתיזכו לגדלה יחד עם כל ילדיכם באושר, שמחה ונחת ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לעמית ודורין נהלוני הי"ו ולכל בני משפחותיהם – משפחת נהלוני הי"ו ומשפחת מלכה הי"ו לרגל הולדת בנם בכורם טל הי"ו והכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכות ההודאה על ירושה – חלק א

המקור בתלמוד

מהגמרא בדף נט: עולה שעל טובה שהיא רק לו, על האדם לברך ברכת "שהחיינו" אבל על טובה שהיא גם לחבירו מברך הטוב והמטיב. "קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חבירו - אומר ברוך הטוב והמטיב. לכן אדם שאביו נפטר והשאיר לו ירושה, מברך תחילה "ברוך דיין האמת", ואחרי כן, כהודאה על הירושה, אם הוא היורש היחיד מברך "שהחיינו", ואם יש יורש או יורשים נוספים איתו, כהודאה על הירושה מברך "הטוב והמטיב": **"...תא שמע: מת אביו והוא יורשו, בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה..."**

פירוש רש"י - קצרו של דבר - כללו של דבר. ולבסוף הוא אומר הטוב והמטיב - על בשורות הירושה שנשארה לו ירושה מאביו, שכן בשרוהו מת אביו ויורשו, כלומר: הניח נכסים.

ברכת "שהחיינו" או "הטוב והמטיב" על ירושה עקב פטירת האב קשה מאוד להבנה, ובשו"ת הרשב"א חלק א' סימן רמה' ביאר זאת כך: **"...אבל ברכת שהחיינו אינה תלויה בשמחה אלא תלויה בדבר שמגיע לו תועלת. ואף על פי שמתערב עמה צער ואנחה שהרי אפילו מת אביו ונפלה לו ירושה אומר שהחיינו".**

פסיקת ריי"ף

וכן פסק הריי"ף להלכה במסכת ברכות דף מג: **"אמרו ליה מת אביו והוא יורשו, אי איכא אחי דקא ירתי בהדיה בתחלה מברך דיין האמת ולבסוף מברך הטוב והמטיב ואי ליכא אחי דקא ירתי בהדיה בתחלה מברך דיין האמת ולבסוף שהחיינו".**

פסיקת הרמב"ם

וכן פסק הרמב"ם להלכה בהלכות ברכות פרק י' הלכה ז': **"אמרו לו מת אביו וירשהו, אם יש עמו אחין מברך בתחילה דיין האמת ואחר כך הטוב והמטיב, ואם אין עמו אחים מברך שהחיינו, קצרו של דבר כל דבר טובה שהיא לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב, וטובה שהיא לו לבדו מברך שהחיינו".**

פסיקת הטור

וכן פסק הטור להלכה בסימן רכג: **"...אמרו לו מת אביו מברך דיין האמת, היה לו ממון שיורשו אם יש לו אחים שירשו עמו מברך הטוב והמטיב אין לו אחים והוא יורשו מברך שהחיינו שאין מברכין הטוב והמטיב אלא אם כן יש לו שותף באותה טובה".**

פסיקת מרן בשו"ע

וכן פסק מרן בשו"ע בסימן רכג' סעיף ב', והרמ"א בהגה הסביר שאין מברכים ברכת "הטוב והמטיב", אלא אם כן יש לאדם שותפים באותה טובה: **"מת אביו, מברך: דיין האמת, היה לו ממון שירשו, אם אין לו אחים מברך גם כן: שהחיינו, ואם יש לו אחים, במקום שהחיינו מברך: הטוב והמטיב. הגה: שאין מברכין הטוב והמטיב אלא אם כן יש לו שותפות באותה טובה (טור)".**

משנה ברורה

ובמשנה ברורה בסימן רכג' ס"ק ח' כצב שיש לברך "דיין האמת" בשם ומלכות, לא רק על פטירת אביו, אלא גם על פטירת קרובים, וכן על פטירת תלמיד חכם, ועל אדם כשר שמצטער עליו, ואפילו שיש נוהגים לברך ברכה זו בלי שם ומלכות, מנהגם אינו נכון: **"מת אביו – והוא הדין שאר אדם כשר שאדם מצטער עליו דהוא בכלל שמועות רעות מיהו העולם נוהגין לברך בלא שם ומלכות ואינו נכון ועל כל פנים על תלמיד חכם שמת שצריך בודאי להתאונן ולהתמרמר על זה וכן על קרוביו שחייב להתאבל עליהם ודאי יזכור הברכה בשם ומלכות".**

לגבי ברכת "שהחיינו" או "הטוב והמטיב" שיש לאדם לברך, אם אביו נפטר והוא לבדו או יחד עם אחרים יורשים אותו, כתב בס"ק ט' שאפילו שאינו רוצה במיתת אביו והעדיף שיחיה ולא ירש אותו, בכל זאת מברך ברכות אלו, מפני שברכות אלו לא תלויות בשמחה, אלא על התועלת שיש מהירושה:

"גם כן שהחיינו - היינו מתחלה דיין האמת כנזכר לעיל באות ו', ואחר כן שהחיינו על הנכסים שנשארו לו מאתו (רמב"ם).

ואף דיותר היה מתרצה שלא ימות אביו ולא יירשנו מכל מקום יכול לברך שהחיינו דאין ברכה זו תלויה בשמחה אלא בדבר שמגיע לו תועלת ממנו ואף על פי שמתערב עמה צער ואנחה (תשובת הרשב"א בסימן רמ"ה)".

ערוך השולחן

גם בספר ערוך השולחן סימן רכג' סעיף ג' הדגיש שברכת "שהחיינו" או ברכת "הטוב והמטיב" שמברך אדם על ירושה שהגיעה אליו פטירת אביו, אינה מבטאת חלילה שמחה על פטירת אביו, אלא הודאה לה' על הירושה שקיבל.

ובהמשך כתב, שאם הוא יורש יחידי, גם אם הוא נשוי ויש לו ילדים, אינו מברך "הטוב והמטיב", אלא "שהחיינו", משום שאשתו וילדיו כרוכים ותלויים בו.

"מת אביו מברך דיין האמת, שעל כל המתים שמתאבל עליהם חייב בברכה זו וכל שכן על אביו, ואפילו על תלמיד חכם ואדם כשר, לכתחילה יש לברך דיין האמת כשמת דלא גרע משמועות רעות, אלא שלא נהגו לברך בשם ומלכות ועיין ביורה דעה סימן שמ' (ועב"ח ומג"א סק"ד), מיהו על אביו פשיטא שמברך בשם ומלכות.

ואין בזה רבותא כלל, אלא דהרבותא היא דאם הניח לו אביו ממון בירושה סכום נכון אחר שבירך דיין האמת מברך שהחיינו על ירושת הממון ולא אמרינן איך יברך שהחיינו בעת מיתת אביו.

דאין עניין זה לזה אך אימתי מברך שהחיינו כשהוא יורש אחד אבל כשיש עוד יורש מברך הטוב והמטיב הטוב לדידיה ומטיב לאחריני דכללא הוא שאין מברכין הטוב והמטיב אלא אם כן מגיע גם לאחר טובה זו, ואין לומר הלא גם כשהוא לבדו יורש הרי מגיע טובה לאשתו ובניו דאינו כן דהם תלוים בו ולא דמי לילדה אשתו זכר שגם היא יש לה חלק ממש בהולד אבל ממון כולו שלו ולאו דווקא בירושת אביו מברך וה"ה איזה ירושה שהוא:

כף החיים

בספר כף החיים בסימן רכג' ס"ק י', כתב שיש פוסקים שדייקו בלשון רש"י והרמב"ם, שאת ברכת "שהחיינו" או ברכת "הטוב והמטיב" שמברך אדם על ירושה שהגיעה אליו פטירת אביו, צריך לברך רק מי שלא ידע מתחילה שיש לאביו נכסים להוריש, אבל אם ידע שיש לאביו נכסים להוריש, לא צריך לברך.

"...היינו כשלא היה יודע בו מתחילה שהיו לו נכסים, אבל היה יודע שהיו לו נכסים, אין לו לברך, דמסתמא נכסיו שלו לאחר מותו, הכי דייק הלכות קטנות חלק ב' סימן קסב' מלשון רש"י והרמב"ם, והביאו יד אהרון בהגהות הטור וכן כתב הנהר שלום אות ב'.

מיהו המאמר מרדכי כתב על דברי הלכות קטנות הנזכר, דאינו מוכרח, ואעפ"י שהיה יודע בנכסי אביו, מברך, דמתחילה לא הוה ברשותי והשתה ברשותיה..."

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רכג' כתב שימתין מלברך את ברכת "שהחיינו" או ברכת "הטוב והמטיב" שמברך אדם על ירושה שהגיעה אליו פטירת אביו, עד אחרי שיצא מאנינותו, ושיברך זאת בצינעה בינו לבין עצמו.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, כל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': "**כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. האם און בן פלת, נענש יחד עם קורח וכל עדתו?

א. לא, אשתו שכנעה אותו להיפרד מעדת קורח. ב. כן, נענש ראשון.

ג. לא, כי ברגע האחרון חזר בתשובה. ד. אף תשובה לא נכונה.

2. מה עשו דתן ואבירם, כשמשה הזהיר את העם להתרחק מהם?

א. התחילו לרגום את משה באבנים. ב. נרתעו וחזרו בתשובה.

ג. עמדו בפתח האוהל, להראות שהם לא פוחדים. ד. לא הגיבו כלל.

3. כמה אנשים מתו במגיפה, בטרם נעצרה על ידי הקטרת הקטורת?

א. ארבע עשרה אלף ושבע מאות כולל קורח ועדתו. ב. שלושת אלפים.

ג. ארבע עשרה אלף ושבע מאות חוץ קורח ועדתו. ד. שנים עשרי אלף.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

7. "וַיֹּאמֶר אֶל ה' אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם..." (פרק טז') לאיזה מנחה הכוונה?

א. לקטורת שיקטירו מהר. ב. לשום קורבן שיקריבו לפניך.

ג. לתפילות שיתפללו אליך. ד. לחלק היחסי שלהם בקורבן התמיד.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. היכן היו נאכלים קודשי הקודשים?

א. לא נאכלים כלל. ב. הכהן הגדול אוכלם בקודש הקודשים.

ג. בעזרה, על ידי זכרי כהונה. ד. בכל מתחם בית המקדש.

5. "...וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה..." (פרק יח') למה הכוונה "עבודת מתנה"?

א. עבודה בהתנדבות ללא תמורה. ב. עבודה שניתנה לכם במתנה.

ג. עבודה חשובה ומפוארת. ד. כל התשובות נכונות.

6. "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו" (פרק טז') מדוע נפל משה על פניו?

א. להתפלל ולבקש על קורח ועדתו. ב. מרוב בושה מהפגיעה האישית.

ג. חשש שה' לא ישמע לו כי זו תלונה רביעית. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש רמב"ן - כיתות ו' עד ח'

8. "...וְיָרֻם אֶת הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֻפָה...כִּי קָדֵשׁוּ" (פרק יז') מדוע "קדשו"?

א. מפני שעשו אותם כלי שרת. ב. היו במחתות גחלים שנלקחו מהמזבח.

ג. משה הקדישם לשמש לאות לבני ישראל. ד. תשובות א' וב' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לזכר אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941